

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ 2020

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

solidar

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δεύτερη έκθεση του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών Δικαιωμάτων του δικτύου SOLIDAR μας δίνει μια εικόνα της κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα κοινωνικά δικαιώματα στις Ευρωπαϊκές χώρες. Η έκθεση αυτή αναφέρεται σε 14 από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης – το Βέλγιο, τη Βουλγαρία, την Κροατία, την Τσεχία, τη Δανία, την Εσθονία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Σλοβακία, την Ισπανία και την Ολλανδία- δύο υποψήφια προς ένταξη χώρες – τη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία- και ένα κράτος-μέλος που αποχώρησε από την ΕΕ το 2020, το Ηνωμένο Βασίλειο. Το Παρατηρητήριο του 2020 αξιολογεί την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η κοινωνική Ευρώπη όσον αφορά τις ίσες ευκαιρίες, τις δίκαιες συνθήκες εργασίας, την κοινωνική προστασία, τη συμπερίληψη και τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Για τον σκοπό αυτό, βασίστηκε σε παρατηρήσεις των Εθνικών Ομάδων Στρατηγικής (ΕΟΣ) που συστάθηκαν σε καθεμία από τις 17 αυτές χώρες από κάποιο μέλος ή εταίρο του δικτύου SOLIDAR. Οι ομάδες αυτές συγκεντρώνουν την εξειδίκευση οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, ακαδημαϊκών και εμπειρογνομόνων στον χώρο και οι παρατηρήσεις στηρίζονται σε στατιστικά στοιχεία και επιστημονικά ευρήματα.

Εν μέσω παγκόσμιας πανδημίας, η δημόσια υγεία και οι οικονομικές παράμετροι της υγειονομικής κρίσης έχουν έρθει στο επίκεντρο της προσοχής. Ωστόσο, τα κοινωνικά δικαιώματα υφίστανται επίσης σοβαρές πιέσεις εξαιτίας του ιού Covid-19

αλλά και των μέτρων που έχουν υιοθετηθεί για την αντιμετώπισή του. Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής μας έχουν παρατηρήσει ότι οι ήδη υπάρχουσες ανισότητες ως προς το εισόδημα, την εργασιακή ασφάλεια, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τις βασικές υπηρεσίες έχουν οξυνθεί ακόμη περισσότερο εξαιτίας της πανδημίας. Το δίκτυο SOLIDAR φοβάται ότι οποιαδήποτε πρόοδος σημειώθηκε μετά την οικονομική κρίση του 2008 θα θυσιαστεί στον βωμό της μάχης κατά του ιού και των οικονομικών επιπτώσεων του. Αυτό για το οποίο οφείλουμε να παλέψουμε είναι όχι μια επιστροφή στην κανονικότητα αλλά μια μετάβαση που θα δημιουργήσει μια νέα κανονικότητα, πιο δίκαιη, πιο βιώσιμη, πιο συμπεριληπτική, πιο ίση για όλους. Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής του SOLIDAR μας κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, καθώς οι ολόένα και περισσότεροι περιορισμοί στις ελευθερίες των πολιτών και οι επιθέσεις κατά της ελευθερίας του τύπου έχουν ενταθεί τον τελευταίο χρόνο υπό το πρόσχημα των μέτρων προστασίας κατά του Covid-19.

Τέλος, το Παρατηρητήριο του 2020 εξετάζει κατά πόσο τα ζητήματα αυτά ελήφθησαν υπόψη από τις Ειδικές ανά Χώρα Συστάσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για το 2020. Ειδικά τώρα που η διαδικασία Εξαμήνου έχει συγχωνευθεί με τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, κρίνουμε ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό οι συστάσεις αυτές να προσφέρουν καθοδήγηση σε κάθε κράτος-μέλος, με στόχο μια κοινωνικά βιώσιμη ανάκαμψη μετά την κρίση του Covid-19.

	2018	2019
Δείκτης GINI ¹	30.8	30.7
Ανεργία ²	6,8%	6,3%
Δείκτης Ισότητας των Φύλων ³	67,4	67,9
Φτώχεια στους Εργαζόμενους ⁴	9,4%	9,2%
Υπερπλήρης Στέγαση ⁵	15,5%	15,6%

Επιλεγμένοι δείκτες για την κατάσταση των κοινωνικών δικαιωμάτων στην Ευρώπη

1 Eurostat (2020). Συντελεστής Gini του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

2 Eurostat (2020). Ανεργία ανά φύλο και ηλικία: ετήσια στοιχεία: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

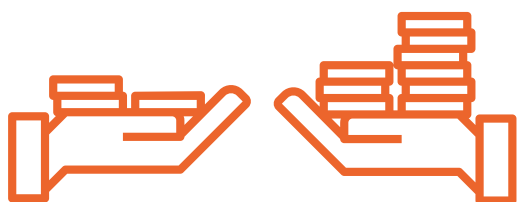
3 Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (2020). Δείκτης Ισότητας Φύλων: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/BE>

4 Eurostat (2020). Ποσοστό Εργαζομένων που Αντιμετωπίζουν Κίνδυνο Φτώχειας: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

5 Eurostat (2020). Υπερπληρότητα κατοικιών ανά ηλικία, φύλο και κατάσταση φτώχειας – συνολικός πληθυσμός: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο Παρατηρητήριο Κοινωνικών Δικαιωμάτων για το 2019 είχε αναφερθεί κάποια βελτίωση στις κοινωνικές συνθήκες παρόλο που ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες δεν είχαν καταφέρει ακόμη να επιστρέψουν στα επίπεδα απασχόλησης και αύξησης μισθών που υπήρχαν πριν από την κρίση του 2008. Στο Παρατηρητήριο του 2020 βλέπουμε κάποιες θετικές εξελίξεις, καθώς υπήρξε αύξηση του κατώτατου μισθού στην Ισπανία, την Τσεχία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακία. Ωστόσο, οι εταίροι του δικτύου SOLIDAR και στις 17 χώρες εκφράζουν τις ανησυχίες τους για την αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Η ανησυχία αυτή επιβεβαιώνεται και από τους αντίστοιχους συντελεστές Gini, αφού σε πολλές χώρες από το 2010 και έπειτα, παρουσιάζουν μια μικρή αυξητική τάση.⁶

Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής δεν αναφέρουν μεγάλες αλλαγές όσον αφορά τη φορολογία, ωστόσο σημειώνουν ότι το δημοσιονομικό βάρος παραμένει δυσβάσταχτο για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, συχνά ως απόρροια του γεγονότος ότι σε κάποιες χώρες όπως η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Εσθονία, η Ελλάδα και η Ουγγαρία ισχύει η κατ' αποκοπή φορολόγηση των εισοδημάτων, ενώ υπάρχει και ένα σχετικά υψηλό μερίδιο φόρου επί της κατανάλωσης. Η τελευταία φορολογική μεταρρύθμιση στο Βέλγιο ευνόησε τους χαμηλόμισθους, απέκλεισε όμως τους μη-απασχολούμενους.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Στο τέλος του 2019, η απασχόληση στην Ευρώπη των 28 άγγιξε ιστορικά υψηλά της τάξεως του 69.5%.⁷ Μάλιστα, αρκετές Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής ανέφεραν ακόμη και ελλείψεις εργατικού δυναμικού ειδικά στην περίθαλψη, την εκπαίδευση και στον τομέα παροχής υπηρεσιών. Ωστόσο, αυτή η αυξημένη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό δε συνοδεύτηκε και από βελτιωμένες συνθήκες εργασίας. Αυτό που προκαλεί μάλιστα ανησυχία σε όλες τις Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής είναι η εξαιρετικά πιεστικές ανοδικές τάσεις της εργασιακής επισφάλειας, για την οποία είχε ήδη γίνει λόγος στο Παρατηρητήριο των Κοινωνικών Δικαιωμάτων για το 2019 από το δίκτυο SOLIDAR. Παρόλα αυτά, η υγειονομική κρίση του Covid-19 έχει φέρει στην εποφάνεια τους κινδύνους που ελλοχεύουν στον χώρο της περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της παροχής υπηρεσιών, ενώ παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζουν και χώρες διεύρυνσης όπως η Βόρεια Μακεδονία, όπου η ανεπίσημη εργασία αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της αγοράς εργασίας.⁸ Στη Σερβία, η Εθνική Ομάδα Στρατηγικής αναφέρει τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους αλλά και τη λεγόμενη «διαρροή εγκεφάλων» ως τις δύο βασικότερες προκλήσεις που χρήζουν αντιμετώπισης, τόσο σε μεσοπρόθεσμο όσο και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, στον τομέα της απασχόλησης.

6 Eurostat (2020). Συντελεστής Gini του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>

7 Eurostat (2020). Ποσοστά απασχόλησης ανά φύλο, ηλικία και ιθαγένεια (%): https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSQ_ERGAN_custom_160161/default/table?lang=en

8 Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2020) – Έκθεση για τη Βόρεια Μακεδονία 2020: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

Παρόλο που δε διαθέτουμε πολλά στοιχεία από το πρόσφατο χρονικό διάστημα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η κρίση του Covid-19 έχει ήδη επιφέρει μεγάλο πλήγμα στον τομέα της απασχόλησης σε όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές χώρες και το πιθανότερο είναι ότι η τάση αυτή θα συνεχιστεί στο εγγύς μέλλον. Από τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2020, στην ΕΕ των 27, είδαμε τα ποσοστά ανεργίας να αυξάνονται κατά μία ολόκληρη ποσοστιαία μονάδα, από το 6.5% στο 7.5%. Στην Ισπανία, μία από τις χώρες που χτυπήθηκε πολύ σκληρά, τόσο από το πρώτο όσο και από το δεύτερο κύμα της πανδημίας, η ανεργία αυξήθηκε κατά σχεδόν τρεις ποσοστιαίες μονάδες από την αρχή της κρίσης.⁹ Μάλιστα, συγκεκριμένοι κλάδοι εργαζομένων έχουν πληγεί πολύ περισσότερο από άλλους. Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν ότι ορισμένοι από τους τομείς που υπέστησαν ισχυρότερο πλήγμα, όπως η φιλοξενία και ο τουρισμός, είναι και οι τομείς που συνήθως τους αναλογεί ένα μεγάλο μερίδιο της επισφαλούς εργασίας, αφού πολλοί από τους εργαζόμενους ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως γυναίκες, νέοι και μετανάστες. Ο ιός του Covid-19 και τα μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας που ακολούθησαν σε πολλές χώρες έπληξαν ιδιαίτερα έντονα τους κλάδους αυτούς, όπου επιπλέον, πολλοί από τους εργαζόμενους είχαν επισφαλείς συμβάσεις εργασίας με αποτέλεσμα να μείνουν εντελώς εκτεθειμένοι όταν έχασαν τη δουλειά τους.

Προκειμένου να αποφευχθούν μαζικές απολύσεις, οι περισσότερες κυβερνήσεις εισήγαγαν έκτακτα μέτρα, μεταξύ αυτών τα συστήματα μερικής ανεργίας τα οποία καλύπτουν μέρος του μισθού των εργαζομένων. Ο βαθμός βέβαια στον οποίο τα συστήματα αυτά αποδείχθηκαν αποτελεσματικά ως προς την προστασία του εισοδήματος των εργαζομένων και τη μελλοντική εργασιακή τους ασφάλεια διαφέρει από χώρα σε χώρα. Το ποσοστό κατά το οποίο καλύπτεται ο μισθός επίσης διαφέρει, καθώς μπορεί να κυμαίνεται από το 100% όπως στην περίπτωση της Ιρλανδίας μέχρι και το 50% του κατώτατου μισθού όπως συμβαίνει στην Πολωνία.¹⁰ Κάποιες χώρες έχουν θέσει όρους στη

ρύθμιση αυτή, όπως για παράδειγμα ότι αν μια εταιρία κάνει χρήση αυτής, δεν της επιτρέπεται να απολύσει εργαζόμενους.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν αντίθετες τάσεις ως προς τον αριθμό των μαθητών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο. Σε κάποιες χώρες το φαινόμενο αυτό αποτελεί ένα πρόβλημα που διογκώνεται ολοένα και περισσότερο ενώ κάποιες άλλες χώρες φαίνεται να το διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά. Συνολικά ωστόσο, η εικόνα που έχουμε είναι θετική, καθώς το ποσοστό των μαθητών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο στην Ευρώπη φαίνεται να έχει πτωτική τάση: το 2009, το 14.2% των μαθητών στην ΕΕ των 28 εγκατέλειψαν το σχολείο χωρίς να έχουν πάρει απολυτήριο, ενώ το 2019 το ποσοστό αυτό είχε πέσει στο 10.3%.¹¹ Παρόλα αυτά, οι ΕΟΣ μας σημειώνουν ότι σε όλες τις χώρες, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως οι Ρομά αλλά και μαθητές που προέρχονται από νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα παρουσιάζουν περισσότερες πιθανότητες να εγκαταλείψουν το σχολείο πρόωρα, ενώ συνεχίζει να υπάρχει αισθητή διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα, καθώς τα αγόρια είναι πολύ πιθανότερο να εγκαταλείψουν το σχολείο πρόωρα σε σχέση με τα συνομήλικά τους κορίτσια. Το αισιόδοξο ωστόσο είναι ότι η ψαλίδα αυτή αρχίζει σιγά σιγά να μικραίνει. Μία θετική τάση επίσης παρατηρείται και ως προς το ποσοστό των νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΑΕΚ), καθώς σύμφωνα με την έκθεση της Eurostat για το 2020,¹² το ποσοστό αυτό μειώθηκε από το εξαιρετικά υψηλό 15.9% όπου βρισκόταν το 2013 στο 12.5% για το έτος το 2019.

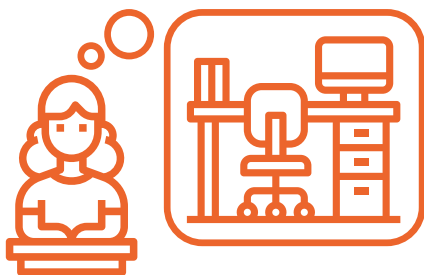
Ορισμένες ΕΟΣ επίσης μας εφιστούν την προσοχή σχετικά με την έλλειψη καταρτισμένου εκπαιδευτικού προσωπικού, η οποία επηρεάζει την ποιότητα της εκπαίδευσης και δημιουργεί ανισότητες μεταξύ γεωγραφικών περιοχών, καθώς σε κάποιες οι ελλείψεις είναι πολύ εντονότερες απ' ό,τι σε άλλες. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα όπως η

9 Eurostat (2020). Ανεργία ανά φύλο και ηλικία - μηνιαία στοιχεία: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m/default/table?lang=en

10 Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ETUC) (8 May, 2020). Παρατηρητήριο Covid-19 Ενημερωτικό Σημείωμα ETUC: Μερική ανεργία: https://www.etuc.org/sites/default/files/publication/file/2020-05/Covid_19%20Briefing%20Short%20Time%20Work%20Measures%2030%20April.pdf

11 Eurostat (2020). Ατομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση ανά φύλο και εργασιακή κατάσταση: <https://bit.ly/38kUeDI>

12 Eurostat (2020). Νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης ανά φύλο (ΕΑΕΚ): https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_20/default/table?lang=en

ΙΣΟΤΗΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Συνολικά η εικόνα για την ισότητα μεταξύ των φύλων στην ΕΕ των 28 παρουσιάζει μία ελαφριά βελτιωτική τάση, με τον Δείκτη Ισότητας των Φύλων να ανεβαίνει από το 67.4 το 2019 στο 67.9 το 2020.¹⁴ Ωστόσο, η πρόοδος αυτή είναι μικρή και οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν ότι η εφαρμογή της οδηγίας περί ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής γίνεται με αργούς ρυθμούς και με μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών. Αν και παρατηρούμε ορισμένες θετικές εξελίξεις όσον αφορά τη φροντίδα των παιδιών και τη μισθολογική διαφάνεια, η ισότητα μεταξύ των φύλων εξακολουθεί να μην είναι αυτονόητη στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και οι ΕΟΣ τονίζουν την ανάγκη κατάρτισης ενός γενικού πλαισίου.

Βουλγαρία, οι ανισότητες αυτές οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο από τη στιγμή που οι αρμοδιότητες περί εκπαίδευσης μετατέθηκαν στην τοπική αυτοδιοίκηση. Επιπλέον, από τη στιγμή που πολλοί μαθητές αναγκάστηκαν να βασιστούν στην εξ'αποστάσεως εκπαίδευση λόγω των συνθηκών επί Covid-19, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες έγιναν ακόμη πιο βαθιές. Σε αρκετές χώρες, μεταξύ αυτών η Ιταλία και η Ισπανία, το εκπαιδευτικό προσωπικό αναφέρει ότι ειδικά οι μαθητές που προέρχονται από νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τα διαδικτυακά μαθήματα, καθώς συχνά δεν έχουν τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό ή δεν υπάρχει αρκετή ησυχία στο σπίτι για να μελετήσουν.

Αυτό βέβαια συνδέεται και με ένα άλλο ζήτημα που έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα ακανθώδες: την έλλειψη δεξιοτήτων πολλών Ευρωπαίων στις τεχνολογίες της πληροφορίας. Η πρόκληση αυτή ήταν ήδη γνωστή και πριν από την πανδημία του Covid-19. Υπό την προεδρία της Ursula von der Leyen, μια από τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν Μία Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή. Το ζήτημα αυτό έχει κεντρική θέση στον κύκλο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για το 2021 και θα συμπεριληφθεί στην Ατζέντα Ψηφιακών Δεξιοτήτων.¹³ Άλλωστε οι ψηφιακές δεξιότητες είχαν ήδη γνωρίσει μεγάλη ζήτηση στην αγορά εργασίας και ο ιός του Covid-19 τις μετέτρεψε πλέον σε δεξιότητες ζωτικής σημασίας για εκατομμύρια μαθητές που παρακολουθούν μαθήματα εξ'αποστάσεως. Η πανδημία όμως έχει καταστήσει τις ψηφιακές δεξιότητες απαραίτητες και για όσους εργάζονται από το σπίτι αλλά ακόμη και για τους πολίτες που θέλουν να έχουν μια συναλλαγή με το κράτος μέσω διαδικτύου.

Το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων στην ΕΕ των 28 μειώθηκε από το 17.1% όπου βρισκόταν το 2010 στο 15% για το έτος 2018. Παρόλα αυτά, και εδώ παρατηρούμε μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των χωρών: στο Λουξεμβούργο για παράδειγμα οι γυναίκες πληρώνονται κατά 1.4% λιγότερο από τους άντρες, ενώ η αντίστοιχη διαφορά στην Εσθονία φτάνει στο 21.8%.¹⁵ Προκειμένου να έχουμε μια πιο σαφή εικόνα των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στην αγορά εργασίας θα πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη και το χάσμα μεταξύ των φύλων στην απασχόληση. Στη Ρουμανία για παράδειγμα βλέπουμε ένα σχετικά χαμηλό μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων (2.2%) αλλά ταυτόχρονα και ένα από τα μεγαλύτερα χάσματα στην απασχόληση, που αγγίζει το 19%.¹⁶ Αντίστοιχα, στη Δανία το εργατικό δυναμικό χαρακτηρίζεται από έντονους διαχωρισμούς, καθώς οι γυναίκες υπερεκπροσωπούνται στις πιο χαμηλόμισθες θέσεις του δημοσίου.

13 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020). Η Επιτροπή παρουσιάζει την ευρωπαϊκή αντζέντα δεξιοτήτων για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1196

14 EIGE (2020). Δείκτης Ισότητας των Φύλων: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020>

15 Eurostat (2020). Μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων σε μη διορθωμένη μορφή: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en

16 Eurostat (2020). Χάσμα στην απασχόληση των φύλων: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_30/default/table?lang=en

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από το 2013 και έπειτα οι κρατικές δαπάνες¹⁷ για την κοινωνική προστασία¹⁸ ως ποσοστό επί του ΑΕΠ συρρικνώνονται ολοένα και περισσότερο. Πριν από την υγειονομική κρίση του COVID-19, η μερίδα του πληθυσμού στην Ευρώπη που ζούσε στο όριο της φτώχειας είχε μειωθεί στο 16.8% για το έτος 2019.¹⁹ Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στα αυξημένα επίπεδα απασχόλησης και επομένως αφορά άτομα που εργάζονται. Στην πραγματικότητα υπάρχουν σημαντικότερες διαφορές μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και οι ΕΟΣ τονίζουν ότι τα συστήματα ελάχιστης εισοδηματικής στήριξης και τα μέτρα για την ανακούφιση της φτώχειας δεν αρκούν ώστε να βοηθήσουν αυτούς τους ανθρώπους να ξεφύγουν από τις συνθήκες φτώχειας. Στην Ελλάδα και την Ουγγαρία η χρηματοδότηση για την κοινωνική ασφάλεια έχει υποστεί πιέσεις καθώς έχει μειωθεί το μερίδιο των εργοδοτών στις κοινωνικές εισφορές. Παρόλα αυτά ακόμη και εδώ παρατηρούμε κάποια θετική εξέλιξη, όπως για παράδειγμα την εισαγωγή νέων συστημάτων ελάχιστης εισοδηματικής στήριξης στην Ισπανία²⁰ και την Ιταλία²¹.

ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

Η απασχόληση εξακολουθεί να αποτελεί έναν παράγοντα υψηλής σημασίας για τη συμπεριληψη των μεταναστών και των μειονοτήτων, τόσο για

τις εθνικές κυβερνήσεις όσο και για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ταυτόχρονα, οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν το γλωσσικό εμπόδιο ως την κυριότερη τροχοπέδη για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες που προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες, την υγειονομική περίθαλψη και την αγορά εργασίας. Οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε αυτό το ζήτημα, καθώς συχνά αναλαμβάνουν ακόμη και πρωτοβουλίες που θα άρμοζαν στις εθνικές κυβερνήσεις, όπως για παράδειγμα μαθήματα γλώσσας αλλά και διευκόλυνση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες και εύρεση στέγης. Για αυτόν τον λόγο, μας ανησυχεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι οργανώσεις που είναι μέλη και εταίροι του δικτύου SOLIDAR αναφέρουν αύξηση σε φαινόμενα επίθεσης εναντίον οργανώσεων που δουλεύουν με μετανάστες, ιδιαίτερα σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Κροατία και η Βουλγαρία.

ΣΤΕΓΑΣΗ

Η έλλειψη ποιοτικής και οικονομικά προσιτής στέγης παραμένει ένα καίριο κοινωνικό ζήτημα σύμφωνα με τις ΕΟΣ μας. Το 15.6% των Ευρωπαίων ζουν σε υπερπλήρεις κατοικίες, ενώ το 10.1% ζουν σε νοικοκυριά όπου τα έξοδα της στέγασης απορροφούν πάνω από το 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος.^{22,23} Τα προβλήματα αυτά επηρεάζουν πολύ περισσότερο τους ενοικιαστές και τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος παρά τους ιδιοκτήτες κατοικιών. Και εδώ όμως παρατηρούμε μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των χωρών, με μόνο το 1.7% των νοικοκυριών να υφίσταται υπερβολικό βάρος εξαιτίας του κόστους στέγασης στη

17 Eurostat (2020). Δαπάνες κοινωνικής προστασίας: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00098/default/table?lang=en>

18 Eurostat (2020). Καθαρές παροχές κοινωνικής προστασίας: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SPR_NET_BEN_custom_166174/default/table?lang=en

19 Eurostat (2020). Ποσοστό κινδύνου-φτώχειας ανά φτώχεια, ηλικία και φύλο – έρευνες EU-SILC και ECHP surveys: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li02/default/table?lang=en

20 Κρατικό επίσημο ενημερωτικό δελτίο (2020). Βασιλικό Νομοθετικό Διάταγμα 20/2020 για το σύστημα ελάχιστου εισοδήματος: <https://www.boe.es/eli/es/rdl/2020/05/29/20/con>

21 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Πολιτικών (2020) Reddito di Cittadinanza: <https://www.redditodicittadinanza.gov.it/>

22 Eurostat (2020). Ποσοστό υπερπληθυσμού ανά φύλο – έρευνα EU-SILC: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesi170/default/table?lang=en>

23 Eurostat (2020). Ποσοστό επιβάρυνσης κόστους στέγασης ανά φύλο - έρευνα EU-SILC: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi160/default/table?lang=en>

Μάλτα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα αγγίζει το 39,5%.²⁴ Η διαθεσιμότητα κοινωνικής στέγασης επίσης αφήνει πολλά κενά, καθώς στη Βελγική περιφέρεια της Φλάνδρας το 2016 ο αριθμός των ανθρώπων που βρισκόταν σε λίστα αναμονής για κοινωνική στέγαση ήταν ίσος με τον αριθμό των κατοικιών που ήταν ήδη κατειλημμένες. Επιπρόσθετα, οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν εξαιρετικά μεγάλες αποκλίσεις ακόμη και μεταξύ περιοχών εντός της ίδιας χώρας, καθώς το κόστος της στέγασης στα αστικά κέντρα και τις τουριστικές περιοχές αυξάνεται κατακόρυφα σε αντίθεση με το μέσο εισόδημα.

ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Τα συστήματα υγείας σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν μία άνευ προηγουμένου κατάσταση ως προς τις απαιτήσεις για υγειονομική περίθαλψη κατά της διάρκειας της πανδημίας. Με συνολικά πάνω από 9 εκ ανθρώπους να έχουν διαγνωστεί θετικοί στον κορωνοϊό Covid-19²⁵ σε ολόκληρη την ΕΕ / ΕΟΧ και το Ηνωμένο Βασίλειο, τα ευρωπαϊκά συστήματα υγείας και το υγειονομικό προσωπικό έχουν υποστεί τεράστιες πιέσεις. Αυτό έχει φέρει στην επιφάνεια με τον σκληρότερο τρόπο προβλήματα καλά κρυμμένα, όπως η υποχρηματοδότηση και η υποστελέχωση των νοσοκομείων, και έχει επηρεάσει σε βάθος τις ζωές ανθρώπων που προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Συστήματα υγείας που ήταν ήδη από καιρό αποδυναμωμένα, έπειτα από τουλάχιστον μία δεκαετία περικοπών και λιτότητας, κλήθηκαν να έρθουν αντιμέτωπα με την πανδημία. Η οικονομική κρίση του 2008 οδήγησε σε μειώσεις των κρατικών δαπανών που προορίζονταν για τις δημόσιες υπηρεσίες, μεταξύ αυτών και τα συστήματα υγείας, τα οποία μπήκαν στο στόχαστρο των περικοπών. Κατά συνέπεια, ο αριθμός των διαθέσιμων κλινών στα νοσοκομεία στην ΕΕ των 28 μειωνόταν με σταθερό ρυθμό για τουλάχιστον μια δεκαετία.²⁶ Ήδη από το Παρατηρητήριο των Κοινωνικών Δικαιωμάτων για το 2019, τα μέλη και οι εταίροι του δικτύου SOLIDAR είχαν εκφράσει τις ανησυχίες τους για τις ελλείψεις σε κατάλληλα καταρτισμένο υγειονομικό προσωπικό σε αρκετές χώρες.

Πολλές Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής μάλιστα έχουν εκφράσει και την ανησυχία τους για τις γεωγραφικές αποκλίσεις ανάμεσα σε περιοχές εντός της ίδιας χώρας, όσον αφορά την προσβασιμότητα στην υγειονομική περίθαλψη και τη διαθεσιμότητα αυτής. Αυτό το ζήτημα είναι αισθητό σε χώρες όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, η Κροατία και η Σερβία. Οι λόγοι σχετίζονται κυρίως είτε με τη γενικότερη έλλειψη σε καταρτισμένο ιατρικό προσωπικό είτε με περιφερειακή διαχείριση των πολιτικών και των υποδομών υγείας. Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής μας στη Βουλγαρία, τη Δανία, την Εσθονία, τη Γερμανία και την Ιταλία τονίζουν ότι το γλωσσικό εμπόδιο είναι αυτό που αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα για τους μετανάστες και τα μέλη μειονοτικών ομάδων όταν χρειάζονται πρόσβαση στο σύστημα υγείας της χώρας όπου βρίσκονται. Στη Βουλγαρία, τη Γαλλία, την Ελλάδα και την Ισπανία, οι διοικητικές επιβαρύνσεις αναφέρονται ως ένας επιπλέον παράγοντας που περιπλέκει ακόμη περισσότερο την κατάσταση.

24 Eurostat (2018). Στατιστικές στέγασης: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics

25 Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου των Νόσων (2020). Ενημέρωση κατάστασης COVID-19 για την ΕΕ / τον ΕΟΧ και το ΗΒ, από τις 8 Νοεμβρίου 2020: <https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>

26 Eurostat (2020). Νοσοκομειακές κλίνες ανά τύπο φροντίδας: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HLTH_RS_BDS_custom_177966/default/table?lang=en

ΧΩΡΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Η υποβάθμιση του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών αποτελεί πηγή ανησυχίας σε όλη την Ευρώπη. Τα μέλη και οι εταίροι του δικτύου SOLIDAR αναφέρουν ότι η οικονομική στήριξη προς τις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚΠ) ολοένα και συρρικνώνεται ενώ σε μερικές χώρες όπως η Γερμανία, οι οργανώσεις υπόκεινται σε ολοένα και αυστηρότερους ελέγχους και φορολόγηση. Οι ΟΚΠ που δουλεύουν με μετανάστες δέχονται όλο και πιο συχνές επιθέσεις- νομικού και χρηματοδοτικού χαρακτήρα – τόσο εκ μέρους των κυβερνήσεων όσο και εκ μέρους εξτρεμιστικών ομάδων. Σε μία προσπάθεια να τεθεί υπό έλεγχο η εξάπλωση του ιού, πολλές κυβερνήσεις έχουν θέσει περιορισμούς στις συγκεντρώσεις, επιβάλλοντας όριο στον αριθμό των ατόμων που μπορούν να συμμετέχουν σε συναθροίσεις ή ακόμη και πλήρη απαγόρευσή τους. Παρόλο που ένα τέτοιο μέτρο μπορεί να είναι εν μέρει κατανοητό εξαιτίας της πανδημίας, ο αντίκτυπος που αυτό είχε επί του δικαιώματος της διαμαρτυρίας δε μπορεί να είναι δικαιολογημένος, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη τα όλο και πιο επεικλή μέτρα στον τομέα των εμπορικών καταστημάτων. Επίσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι κοινωνικοί εταίροι είδαν τις αρμοδιότητές τους να υπονομεύονται, καθώς οι κυβερνήσεις σε κάποιες περιπτώσεις έλαβαν μονομερείς

αποφάσεις για θέματα που αφορούν στην απασχόληση χωρίς προηγουμένως να έχουν συμβουλευτεί επαρκώς τα συνδικάτα και τις οργανώσεις εργοδοτών. Την περασμένη άνοιξη, τα εργατικά σωματεία στη Γαλλία ζήτησαν να συμμετάσχουν στις διαπραγματεύσεις σχετικά με την εξ' αποστάσεως εργασία, και οι συνομιλίες τελικά ξεκίνησαν τον Νοέμβριο.

Ταυτόχρονα, συνεχείς επιθέσεις κατά των μέσων, τόσο εκ μέρους κρατικών παραγόντων όσο και εκ μέρους εξτρεμιστικών οργανώσεων θέτουν υπό απειλή την ελευθερία του τύπου. Στην Ολλανδία, η κρατική ραδιοτηλεόραση αναγκάστηκε να αφαιρέσει τα λογότυπα από τα δορυφορικά φορτηγάκια της, έπειτα από μία σειρά απειλών και επιθέσεων από συνωμοσιολόγους της δεξιάς.²⁷ Η οργάνωση Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα αναφέρουν ότι παρόλο που κάποιες ευρωπαϊκές χώρες εξακολουθούν να έχουν ηγετική θέση στην ελευθερία του τύπου, η ελεύθερη δημοσιογραφία στην Ευρώπη απειλείται από «ανελεύθερες δημοκρατίες» και από «τη μάχη κατά της τρομοκρατίας» ειδικά στην ανατολική και στη νότια Ευρώπη²⁸ καθώς στις περιοχές αυτές η συγκέντρωση της ιδιοκτησίας των μέσων στα χέρια λίγων και ισχυρών περιορίζει ακόμη περισσότερο την ελευθερία του τύπου.

27 NOS (2020). NOS haalt na aanhoudende bedreigingen logo van satellietwagens: <https://nos.nl/artikel/2352452-nos-haalt-na-aanhoudende-bedreigingen-logo-van-satellietwagens.html>

28 Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα (2020). Ευρώπη – Κεντρική Ασία: <https://rsf.org/en/europe-central-asia>

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Οι Ειδικές ανά Χώρα Συστάσεις για το 2020 δημοσιεύτηκαν τον Μάιο, στην κορύφωση του πρώτου κύματος της πανδημίας στην Ευρώπη. Γι' αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι πολλές από τις συστάσεις αυτές εστιάζουν στην αντιμετώπιση των πρώτων άμεσων επιπτώσεων του Covid-19 στα συστήματα υγείας και την οικονομία. Με ικανοποίηση αναφέρουμε ότι για τις περισσότερες χώρες που περιλαμβάνονται στην Παρατηρητήριο των Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συστήνει ενίσχυση των μηχανισμών κοινωνικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων σε άτυπες μορφές απασχόλησης στην Ιταλία αλλά και των ελεύθερων επαγγελματιών

στην Ολλανδία. Ωστόσο ο κοινωνικοοικονομικός αντίκτυπος αυτής της κρίσης αγγίζει πολλές περισσότερες πλευρές της ζωής μας από το εισόδημα. Οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν ότι ο Covid-19 έχει βαριές συνέπειες σε όλες τις εκφάνσεις των κοινωνικών δικαιωμάτων, από την απασχόληση μέχρι την εκπαίδευση και από την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες μέχρι τον χώρο δράσης των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών. Καθώς καθίσταται σαφές ότι ο ιός θα συνεχίσει να επηρεάζει τις κοινωνίες μας για το επόμενο χρονικό διάστημα, το δίκτυο SOLIDAR τονίζει την ανάγκη για μία πιο διευρυμένη προσέγγιση στις κοινωνικοοικονομικές του επιπτώσεις.

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

Το δίκτυο SOLIDAR είναι ένα ευρωπαϊκό δίκτυο που αποτελείται από περισσότερες από 50 Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και ενώνει εκατομμύρια πολίτες σε ολόκληρη την Ευρώπη και τον κόσμο. Το δίκτυο SOLIDAR μεταφέρει τις θέσεις και τις αξίες των μελών του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα διεθνή όργανα εστιάζοντας σε τρεις βασικούς τομείς πολιτικών: τις κοινωνικές υποθέσεις, τη διεθνή συνεργασία και τη δια βίου μάθηση. Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα www.solidar.org

SOLIDAR

Avenue des Arts, 50
1000 Βρυξέλλες - Βέλγιο
+32 2 500 10 20
www.solidar.org
@SOLIDAR_EU

Το Ίδρυμα Ευρωπαϊκών Προοδευτικών Σπουδών (FEPS) είναι η ομάδα προβληματισμού της σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής οικογένειας σε επίπεδο ΕΕ. Αποστολή του είναι η ανάπτυξη καινοτόμου έρευνας, πολιτικής συμβουλευτικής, κατάρτισης και διαλόγου με σκοπό να εμπνεύσει και να ενημερώσει προοδευτικούς εκπροσώπους του πολιτικού χώρου σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το Ίδρυμα Ευρωπαϊκών Προοδευτικών Σπουδών (FEPS) λειτουργεί ως λίκνο σκέψης και προβληματισμού με στόχο να διευκολύνει την ανάδειξη προοδευτικών απαντήσεων στις προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η Ευρώπη σήμερα. Σήμερα το FEPS επωφελείται από ένα στέρεο δίκτυο 68 οργανώσεων – μελών. Από αυτά, 43 οργανώσεις είναι πλήρη μέλη, 20 βρίσκονται σε καθεστώς παρατηρητή και 5 από αυτές αποτελούν αυτοδικαίως μέλη. Εκτός από αυτό το δίκτυο οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην προώθηση προοδευτικών ιδεών, το Ίδρυμα Ευρωπαϊκών Προοδευτικών Σπουδών (FEPS) έχει δημιουργήσει επίσης ένα εκτεταμένο δίκτυο εταιρών, συμπεριλαμβανομένων αναγνωρισμένων πανεπιστημίων, εκπροσώπων της ακαδημαϊκής κοινότητας, πολιτικών ιθυνόντων και ακτιβιστών.

FEPS

Avenue des Arts, 46
1000 Βρυξέλλες - Βέλγιο
+32 2 234 69 00
info@feps-europe.eu
www.feps-europe.eu
@FEPS_Europe

Το Παρατηρητήριο των Κοινωνικών Δικαιωμάτων 2020 του δικτύου SOLIDAR αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Μαζί για μια Κοινωνική Ευρώπη και συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI) και μας δίνει μια εικόνα της κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα κοινωνικά δικαιώματα σε 17 Ευρωπαϊκές χώρες. Το Παρατηρητήριο αξιολογεί την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η κοινωνική Ευρώπη όσον αφορά τις ίσες ευκαιρίες, τις δίκαιες συνθήκες εργασίας, την κοινωνική προστασία, τη συμπερίληψη και τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών βασιζόμενη σε παρατηρήσεις που γίνανε εκ μέρους Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών και σε συνδυασμό με στατιστικά στοιχεία και επιστημονικά ευρήματα. Οι παρατηρήσεις αυτές προέρχονται από τις Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής (ΕΟΣ) που συστάθηκαν σε καθεμία από αυτές τις χώρες από κάποιο μέλος ή εταίρο του δικτύου SOLIDAR. Το Παρατηρητήριο 2020 αναλύει επιπλέον τον βαθμό στον οποίο οι πλευρές αυτές αντανακλώνται στις Ειδικές ανά Χώρα Συστάσεις της διαδικασίας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για μια κοινωνικά βιώσιμη ανάκαμψη μετά την υγειονομική κρίση του Covid-19.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΤΗΣ:

Mikael Leyi

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Jedde Hollewijn

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ:

Carlos Roldán Mejías, Violeta Meotto,
Jedde Hollewijn, Julie Martinaud

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΩΝ:

Sebastian Moffett, David Rinaldi, Euléane Omez

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ:

Anastasia Dosidi

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΡΑΦΙΚΩΝ:

Maximilian Fischer

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ:

Pour La Solidarité, ISI, Centre for Peace Studies,
MKC Praha, Nytt Europa, Johannes Mihkelson Centre,
CEMEA France, La Ligue de l'Enseignement, Willi-
Eichler-Akademie, ARSIS, PGA-Hungary, ARCI, CDI,
Humanitas, IDC, AOPSS, MPDL, VolontEurope

Η δημοσίευση αυτή πραγματοποιήθηκε με την οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στη δημοσίευση αυτή δεν αντανακλούν απαραίτητα τις θέσεις ή τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

solidar

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

© FEPS 2020
© SOLIDAR 2020

